

SAKSPAPIR

Saksnr	Utval	Type	Dato
007/21	Formannskapet	PS	10.02.2021
	Heradsstyret	PS	

Saksbehandlar	ArkivsakID
Pelle Engeseter	21/202

Innspel til KS - Debatthefte 2021 KS spør

Vedlegg:

Debatthefte 2021

Rådmannen sitt framlegg til vedtak:

Formannskapet sluttar seg til rådmannen sine vurderingar i saka og gir innspel til KS sitt debathefte slik desse går fram av svara på spørsmål 1 – 6 i rådmannen si saksutgreiing.

Formannskapet - 007/21

FS - behandling:

Framlegg og votering/avrøysting finn du i møterapporten i bunn av protokollen.

FS - vedtak:

Formannskapet sluttar seg til rådmannen sine vurderingar i saka og gir innspel til KS sitt debathefte slik desse går fram av svara på spørsmål 1 – 6 i rådmannen si saksutgreiing.

Innspel til spørsmål 2 frå KS: Foreslår at det blir kulepunkt nr 4: Statens vegvesen sin manglande fleksibilitet og evne til å spele på lag, hemmar nærings- og bustadutvikling i distriktskommunane, noko som igjen hemmar omstilling og vekst.

Innspel til spørsmål 3. Foreslår kulepunkt nr. 5: KS kan vere pådrivar for ei utjamning mellom kommunane når det gjeld finansiering av særleg ressurskrevande helsetenester. Uføresette utgifter på dette feltet gjev små og mellomstore kommunar særst lite handlingsrom til omstilling.

Saksopplysningar:

Saksopplysningar:

Bakgrunn

KS ønskjer innspel til debathefte «KS spør – omstilling i Koronaens tid».

KS inviterer kvart år kommunane og fylkeskommunane til å gje innspel til dagsaktuelle tema som er presentert gjennom debatheftet. I år handlar heftet om spørsmål knytt til kommunesektoren sitt handlingsrom og førebygging av ungt utanforskap. Innkomne innspel vil bli samanstillt og vil bli tatt med i KS sitt vidare arbeid for kommunal sektor. Omtale av og spørsmål om prioriteringar i det føreståande lønsoppgjret er i år tatt ut av heftet av di oppgjret for 2020 ikkje var endeleg då debatheftet vart ferdigstillt. Det vil bli sendt ut eit eige debattgrunnlag seinare for å sikre forankring av tariffoppgjret 2021.

Rådmannen legg med dette problemstillingane i debatteftet til politisk handsaming.

Vurdering

Tilstrekkeleg handlingsrom for omstilling

Utfordringane med å finansiere det offentlege tenestetilbodet vil auke framover, og med koronapandemien aukar utfordringane ytterlegare. Som ein konsekvens vert trongen for omstilling i norsk samfunns- og arbeidsliv forsterka. Kommunesektoren har i lang tid hatt eit omstillingsbehov. Samstundes legg stadig meir komplekse oppgåver press på ressursar og krev nytenking og innovasjon. Det er trøng for andre grep no enn rein effektivisering. Det gjeld både på å levere fleire og betre tenester med færre ressursar, og for å møte forventingar frå innbyggjarane og næringsliv. Kommunal sektor er på mange område i førarsetet når det gjeld innovasjon i offentlig sektor, og landstinget la i februar 2020 føringar for KS sitt arbeid på digitaliseringsområdet for å sikre samordning og gjennomføringskraft.

For å kunne tilby gode og relevante digitale tenester til innbyggjarane, næringsliv og frivillige må det offentlege samarbeide på tvers av fagsektorar og forvaltningsnivå. Dette inneber også endra krav til kompetanse hos leiararar og medarbeidarar. Ei slik vesentleg omstilling vil auke trongen for lokal fridom til å ta initiativ og løyse felles utfordringar. Lokale løysingar kan vere både meir tilpassa individuelle behov og økonomisk rimelegare enn standardløyningar fastsett av Storting og regjering.

Det er brei politisk semje om rammestyring som hovudprinsipp for statleg styring av kommunar og fylkeskommunar, men prinsippet vert ikkje alltid følgt i praksis. Auka økonomisk rammestyring er erstatta av auka juridisk detaljstyring, og nesten halvparten av ordførarane meiner, i følge KS, at lover og nasjonalt fastsette krav hemmar innovasjon. For å kunne oppretthalde eit lokalt handlingsrom til naudsynt omstilling, er det viktig at nye lovkrav og forventningar vert tilpassa dei økonomiske rammene kommunesektoren kan få i tida som kjem.

Korleis førebyggje og kjempe mot ungt utanforskap?

I følge KS står høvesvis 120 000 unge mellom 20 og 30 år utanfor arbeid og skule. Psykiske lidingar er ein viktig årsak til uførheit og fråfall frå utdanning og arbeidsliv. I tillegg veks eit aukande tal barn opp i familiar med låg inntekt. Pandemien har forsterka utfordringa ved at sårbare unge vert ramma sterkare når økonomien og arbeidslivet vert ramma. Dette skaper behov for å tenke nytt for å førebygge ungt utanforskap.

Moglegheita til å sjå dei ulike tenesteområda i samheng og å skape god samhandling i lokalsamfunnet med utgangspunkt i barn og unge sine behov, gjer kommunane godt eigna til å gje tidleg og tverrfagleg innsats. Tidleg innsats i grunnskulen er avgjerande for framtidig deltaking i utdanning og arbeid. Fylkeskommunane spelar ei nøkkelrolle gjennom ansvaret for vidaregåande opplæring. Innsats knytt til kompetanse og kvalifisering til arbeid er viktig. For kommunesektoren inneber dette både eit ansvar som arbeidsgjevar ved tilby unge jobb og kvalifisering, og å skape gode tenester for å hindre fråfall. Her vert det kravd eit koordinert samarbeid mellom utdanningsmynde, NAV/velferdstenestene og arbeidslivet. Tilpassa kvalifiseringsløp må bli utvikla i tråd med arbeidslivet sine behov. «Partnerskap for radikal innovasjon» er etablert av medlemmene og KS i fellesskap for å løyse kritiske samfunnsutfordringar. Ungt utanforskap er eit prioritert tema. Partnerskapet skal framover sjå på korleis tenesteproduksjonen i dag kan og bør endrast.

Seks spørsmål KS ynskjer svar på:

KS ynskjer at kommunane svarar på seks spørsmål. Dei tre første spørsmåla handlar om kommunal omstilling som følge av koronaepidemien og er drøfta med kommunen si øvste administrative leiing. Dei tre siste spørsmåla handlar om ungt utanforskap og kommunen si handtering av dette. Spørsmåla er retta mot operativt nivå i kommunen og er drøfta med leiarar i oppvekst, helse og sosial og NAV.

1. Kva er det viktigaste kommunane gjer for å lukkast med naudsynt omstilling?
2. Er det særskilte statlege verkemedel – i tillegg til kommuneøkonomi – som kommunen opplever er særst avgrensande for omstillingsarbeidet? I så fall, kva?
3. For å sikre handlingsrom for omstilling, kva bør KS særleg gjere framover for å ta i vare rolla si ovanfor medlemmane?
4. Kva er det viktigaste kommunen gjer for å lukkast med å førebyggje og redusere ungt utanforskap?
5. Er det særskilte statlege styringsverkemedel – i tillegg til kommuneøkonomi – som kommunen opplever er særleg avgrensande for moglegheiter til å førebyggje og redusere ungt utanforskap?
6. For å leggje til rette for kommunen sitt arbeid med ungt utanforskap, kva bør KS særleg gjere framover for å ta i vare rolla si ovanfor kommunane?

Rådmannen legg fram følgjande framlegg til svar:

Spm.1 Kva er det viktigaste kommunane gjer for å lukkast med naudsynt omstilling?

- Nytenking og innovasjon: Osterøy kommune meiner at det er heilt naudsynt med nytenking og innovasjon i arbeidet med omstilling. Døme på innovative tiltak kan vere digitalisering, innovative anskaffingar, smarte lokalsamfunn og bruk av velferdsteknologi.
- Digitalt servicekontor på tvers av kommunar og andre digitale samarbeidsløysingar.
- Det er trong for meir kompetanse innan omstillingsarbeid.
- Det er lite kapasitet til utviklingsarbeid. Fokus er på effektiv drift med kvalitet og innafor budsjett. Osterøy kommune sin økonomiske situasjon krev arbeid med omstillingsarbeid og sterk prioritering. Det er vanskeleg å finne rom for utviklingsarbeid.

Spm.2 Er det særskilte statlege verkemedel – i tillegg til kommuneøkonomi – som kommunen opplever er særst avgrensande for omstillingsarbeidet? I så fall, kva?

- Lovstyringa kan kome i konflikt med kommunen sitt omstillingsarbeid.
- Kommunen vil ofte ikkje ha ressursar (økonomi og kapasitet) til å iverksette lovpålagde oppgåver.
- Tilsyn frå statsforvaltninga bind opp ressursar i kommunen og kan vere avgrensande for omstilling, samstundes som tilsynet også er viktig i omstillingsarbeidet.
- Kva er best av øyremerking eller rammetilskot? Det er vanskeleg å gje eit eintydig svar her. I utgangspunktet er øyremerking det beste for å få ein målretta endring/forbetring, men problemstillinga er at norske kommunar har så ulike utfordringar at den beste løysinga for å lukkast i omstilling ligg i bruk av rammetilskot. På den måten vil den einskilde kommune fokusere på det som gir mest utteljing i høve til dei utfordringane kommunen står i. Syner elles til svar på spørsmål 5 og 6.

Spm.3 For å sikre handlingsrom for omstilling, kva bør KS særleg gjere framover for å ta i vare rolla si ovanfor medlemmane?

- KS kan utarbeide oppdaterte malar for utfylling av skjema.
- KS kan opprette eit ressursbibliotek for beste praksis; kva fungerer og kvifor?

- KS kan vere pådrivar for å forenkla lovverk med omsyn til tenester.
- KS kan drive pilotprosjekt/satsingar som kommunane kan ta del i.
- Mangel på helsepersonell: Dette er eit strukturelt problem med utgangspunkt i demografiske føresetnader. Det vil framover bli færre som kan rekrutterast inn i helsesektoren. Dette skuldast demografiske årsaker ved at fødselstala har blitt lågare dei siste 10-åra jamført med dei store etterkrigskulla på 40 og 50-talet. Det blir stadig fleire eldre og dei lever lengre. Mangelen på helsepersonell er, og vil bli, problematisk med omsyn til å dekke behovet som kjem, men óg til tilhøvet mellom brukarrettigheter (innbyggjarane sine krav på offentlege tenester) og kommunal effektivitet og omstilling.

Spm.4 Kva er det viktigaste kommunen gjer for å lukkast med å førebyggje og redusere ungt utanforskap?

- Arbeid for å redusere fråfall i vidaregåande skule: NAV Osterøy har dedikert ei stilling som arbeider med dei under 25 år. Ein har jamleg møte på vidaregåande skule, ppt og oppfølgingstenesta, både på system- og individnivå. Dette samarbeidet har vore med å redusera fråfall i skule.
- Alle under 30 år som søker sosialhjelp skal vere kartlagt innan 3 månader for vidare aktivitet, anten som avklaring eller oppfølging i retning arbeid og aktivitet.
- NAV er representert fysisk med ein tilsett, 1dg/per veke i eininga rus og psykiatri, både som eit forebyggjande tiltak og oppfølging.
- NAV er representert med ein tilsett, 1dg/per veke i eininga integrering, både som eit forebyggjande tiltak og oppfølging.
- I alle sossalsaker er det eit sterkt fokus på barna i familien. Behova til barna kjem fram i kartlegging og som igjen skal vise i vedtak. Vidare blir det gjeve støttesamtaler.
- Lågterskeltilbod: Lågterskeltilbod retta mot menneske med utviklingshemming kan vere viktig i arbeidet for å redusere ungt utanforskap, t.d. gjennom å leggje til rette for auka fellesskap gjennom felles aktivitetar. Blir vi meir synleg, blir vi betre kjent, og ting blir meir naturleg og «mindre farleg»? I Osterøy kommune har vi Stjernelaget til Osterøy Idrettslag og Torsdagsklubben.
- Skulen som samfunnsbygger: Tilsette i skule og heimane har kompetanse kring førebygging av krenking og mobbing. Dei tilsette må byggje og vedlikehalde kompetanse innanfor trygt og godt skulemiljø.
- Gode overgangar: Gode overgangar mellom dei ulike nivåa i utdanningslina. T.d. barnehage – grunnskule – VGS. Seinare må fylket overta i forhold til VGS, lærlingplassar, høgskular/ universitet og til slutt høvelege arbeidsplassar.
- Gode system: Tverrfagleg samarbeid mellom etatar som fremjar tett oppfølging av elevar i faresona.
- Tidleg innsats retta mot grunnleggjande røynsler som lesing, skriving, digitale røynsler, sosial og emosjonell kompetanse. Skulane må auka kompetansen innanfor dette arbeidet. Skulen skal ha ein utjamnande funksjon, minske ulikskapar i samfunnet.
- Livsmeistring: Inkluderande skule og samfunn. Det er bruk for alle, ein treng ikkje vera flinkast i alt. Arbeid med eleven sine kompetansar innan for handtering av emosjonell og sosial kompetanse. Arbeide i grunnskulen med fokus på meistring.
- Rådgivevertenesta må vera oppdatert og tett på dei sårbare borna.
- Ein må sikra at dei sårbare borna si stemme blir høyrd. Desse borna/unge skal oppleve tillit og halde på verdigheita og verdien sin som menneskje gjennom alle «system».
- Skulen utdannar elevar til arbeidsstadar/oppdrag som ikkje enno er funnen opp. Kommunen må arbeide innovativt for å skape desse arbeidsplassane som skal gje betre tenester til innbyggjarane.

Spm.5 Er det særskilte statlege styringsverkemiddel – i tillegg til kommuneøkonomi – som kommunen opplever er særleg avgrensande for moglegheiter til å førebyggje og redusere ungt utanforskap?

- Om kommunen har avgrensa økonomisk handlekraft opplever me at det blir arbeida meir på tvers mellom einingane no enn før. Me kunne nok utnytta potensiale meir med å setja fokus på få saker om gongen. Til dømes kva tilbod kan me gje til ungdom gjennom sommaren? Det skulle ha vore øymerke midlar til dette arbeidet.
- Kanskje ved å øymerke midlar til organisasjonar og verksemdar som kan bidra til å minske utanforskap ved fokus på inkludering og integrering.

Spm.6 For å leggje til rette for kommunen sitt arbeid med ungt utanforskap, kva bør KS særleg gjere framover for å ta i vare rolla si ovanfor kommunane?

- Arbeide for øymerke midlar til utanforskap.
- KS kan arbeide for at tiltak som kan hjelpe unge som står utanfor arbeidslivet kjem på lista med øymerke tiltak. Døme på tiltak kan vere VTO og HELT MED.
- Satse på «*Varig tilrettelagt arbeid i ordinær bedrift*», VTO, som gjer at bedrifter får tilskot til å tilsetje ein person med uføretrygd.
- HELT MED: Stiftinga HELT MED er ein måte kommunen kan medverke til å skape både arbeidsplassar, økt fokus på at også menneske med utviklingshemming er ein viktig ressurs i arbeidslivet, og ikkje minst medverke til auka anerkjenning og mindre utanforskap.
- Stiftinga HELT MED er ein ideell organisasjon registrert i stiftelsesregisteret og frivillighetsregisteret. Stiftinga HELT MED skal bidra til mangfald og inkludering ved at det vert oppretta arbeidsplassar for menneske med utviklingshemming. Vidare skal HELT MED medverke til at målgruppa får bistand til å bli rekruttert inn i desse jobbane og får tilstrekkeleg oppfølging og opplæring, slik at arbeidsforholda blir mest mogleg vellykka.

Folkehelse: Folkehelse utgjer eit viktig og sentralt aspekt i saka.

Miljø: Miljø er relevant, men mindre synleg i saka.

Økonomi: Økonomi utgjer eit viktig og sentralt aspekt i saka.

Konklusjon

Med bakgrunn i saka slik det er gjort greie for rår rådmannen til innspela til KS vert vedteke slik dei ligg føre.